

T01 VÝVOJOVÉ TRENDY SPOLEČNOSTI: PŘÍLEŽITOSTI A HROZBY

Ladislav Blažek

Lidstvo dosáhlo ve svých dějinách bodu, kdy musí přehodnotit, kam jde a jak se tam dostane. Za posledních 350 let lidé budovali své naděje a sny na představě neomezeného ekonomického bohatství.

W.E. a J.G. Stead

OBSAH

- 1. PŘEDSTAVA VÝVOJE LIDSKÉ SPOLEČNOSTI JAKO VÝVOJE VE VLNÁCH**
- 2. PRINCIPY INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOSTI**
- 3. REFLEXE VÝVOJOVÝCH TRENDŮ V PODNIKOVÉ SFÉŘE**

1. PŘEDSTAVA VÝVOJE LIDSKÉ SPOLEČNOSTI JAKO VÝVOJE VE VLNÁCH

PRVNÍ VLNA

- přináší zemědělskou civilizaci - preindustriální společnost
- doba trvání cca 10 000 let

DRUHÁ VLNA

- přináší průmyslovou civilizaci - industriální (*moderní*) společnost
- doba trvání cca 350 let

TŘETÍ VLNA

- přináší informační civilizaci - postindustriální (*postmoderní*) společnost
- doba trvání cca 50 let

Charakteristika preindustriální společnosti

• **Půda představovala základ hospodářství, života, kultury, rodinné struktury a politiky**

feudalismus

• **Hospodářství bylo decentralizované, každá komunita si zabezpečovala většinu svých potřeb**

Malá hustota osídlení, omezené možnosti komunikace

• **Směna výrobků byla omezená**

• **Převládala jednoduchá dělba práce**

Zemědělství, řemesla.

• **Původ determinoval postavení člověka v životě**

Třídy, kasty. Velmi obtížný sociální transfér.

• **Existovala přísně autoritářská pravomoc**

Moc panovníka bývala ve starověku i středověku absolutní. Nicméně kolébkou demokracie je starověké Řecko.

Příčiny vzniku Druhé vlny

- Objev Nového světa, jenž vyslal významný impuls do hospodářství a kultury Evropy.
- Růst počtu obyvatelstva, který povzbuzoval přesuny do měst.
- Vyčerpání anglických lesů, vedoucí k využívání uhlí, využívání tohoto neobnovitelného energetického zdroje prostřednictvím parního stroje dalo doposud nebývalé možnosti výroby.
- Postupné rozšiřování nejen vědeckých poznatků využitelných v technické praxi a následně pak ve výrobě, ale rozvoj "industriálního" myšlení obecně, jež podryvalo stávající církevní i politickou autoritu.
- Rozšiřování mezilidské komunikace v důsledku vynalezení knihtisku, růstu gramotnosti a rozšiřujících se možností dopravy.

populace	rok	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000	2050
Svět	mil	682	791	978	1 262	1 650	2 521	5 978	8 909
Evropa	%	18,3	20,6	20,8	21,9	24,7	21,7	12,2	7,0
Sev. Amer.	%	0,3	0,3	0,7	2,1	5,0	6,8	5,1	4,4

1492 Krištof Kolumbus
4.7.1776 vyhlášení
nezávislosti (vznik USA)

Podíl populace žijící
v sídlech s více než 5 000
obyvateli:
rok 1800 .... 3 %
rok 2010 ....50 %

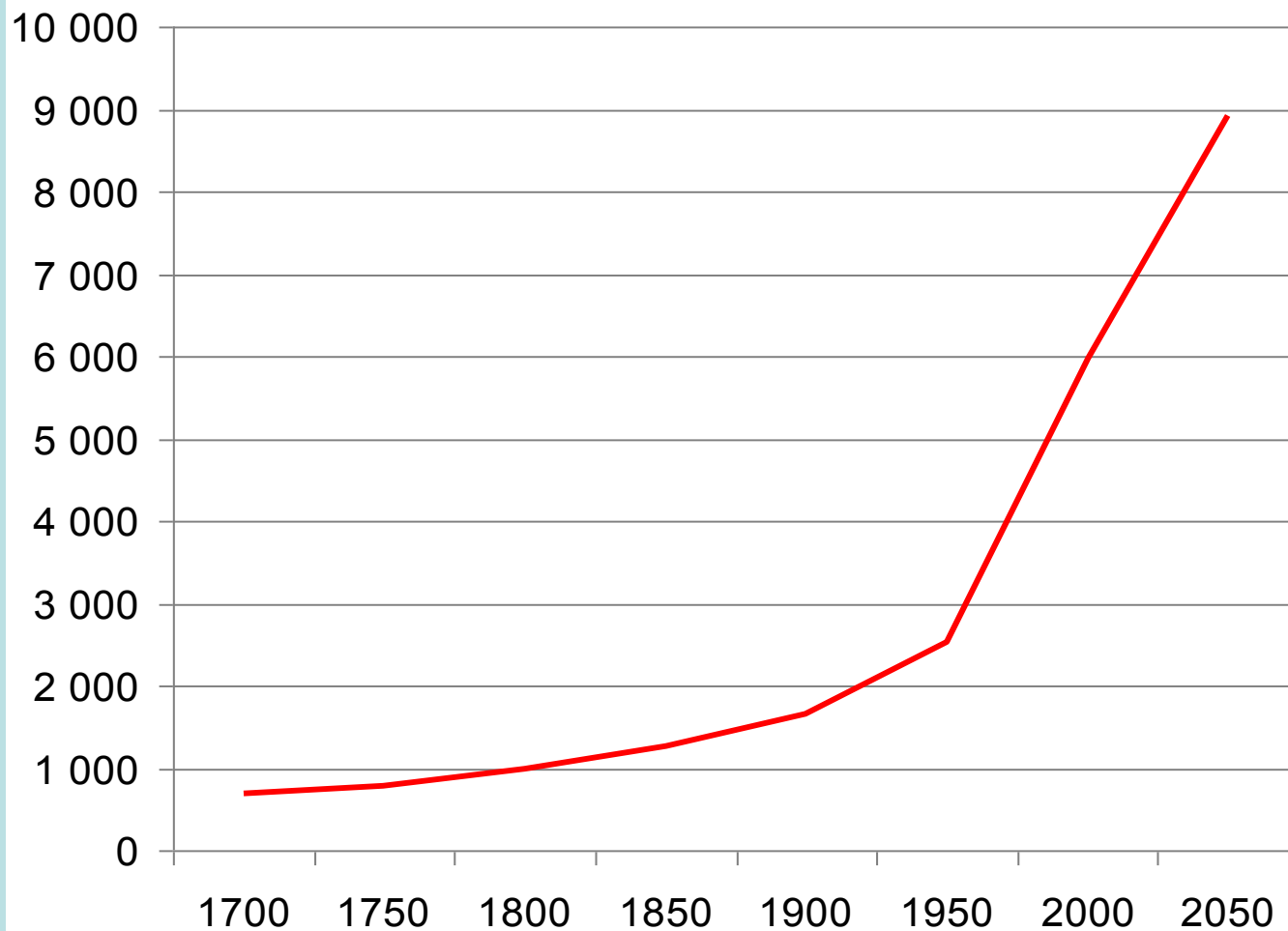
1765 James Watt

1448 Johannes Gutenberg

V současné době je 80% světové populace dospělých gramotných. Nejvyšší gramotnost vykazuje Evropa Severní Amerika a Austrálie, nižší pak země jižní Asie (59,5%), subsaharské Afriky (60,3%) a arabské státy (70,3%).

Příčiny vzniku Druhé vlny

Velikost světové populace (mil.)

1492 Krištof Kolumbus

4.7.1776 vyhlášení
nezávislosti (vznik USA)

Podíl populace žijící
v sídlech s více než 5 000
obyvateli:

rok 1800 .... 3 %

rok 2010 ....50 %

1765 James Watt

1448 Johannes Gutenberg

V současné době je 80%
světové populace dospělých
gramotných. Nejvyšší
gramotnost vykazuje Evropa
Severní Amerika a Austrálie,
nižší pak země jižní Asie
(59,5%), subsaharské Afriky
(60,3%) a arabské státy
(70,3%).

populace	rok	1700	1750	1800	1850	1900	1950	2000	2050
Svět	mil	682	791	978	1 262	1 650	2 521	5 978	8 909
Evropa	%	18,3	20,6	20,8	21,9	24,7	21,7	12,2	7,0
Sev. Amer.	%	0,3	0,3	0,7	2,1	5,0	6,8	5,1	4,4

2. PRINCIPY INDUSTRIÁLNÍ SPOLEČNOSTI

V každém společenském uspořádání jsou obsaženy určité principy. Při změně tohoto uspořádání se stává, že doposud významné principy ztrácejí svoji pozici a stávají se druhořadými, jiné, doposud bezvýznamné, se díky vývoji situace začnou prosazovat, stávají se dominantními, stávají se zjevnými.

Pro industriální společnost je dominantních těchto 7 principů:

- 1. Oddělení výroby od spotřeby**
- 2. Dělbba práce na základě specializace**
- 3. Synchronizace**
- 4. Standardizace**
- 5. Koncentrace**
- 6. Maximalizace**
- 7. Centralizace**

Dále budeme jejich projevy v industriální společnosti blíže charakterizovat a pokusíme se o predikci jejich podoby a vlivu ve společnosti postindustriální

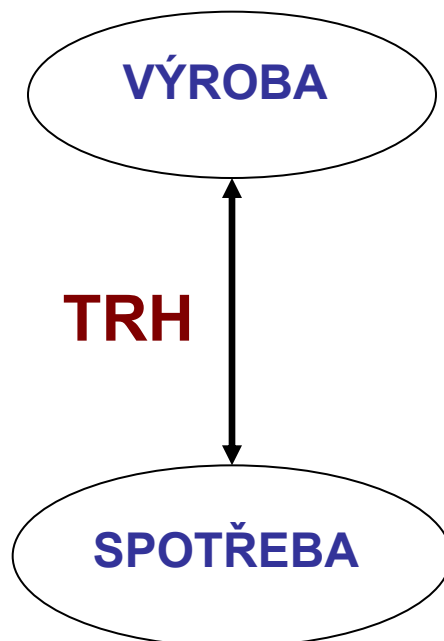
1. Oddělení výroby od spotřeby

Principiální rozdělení dvou atributů lidského života

Dělbba práce je patrně zcela dominantním zdrojem pokroku.

Díky dělbě práce roste dlouhodobě **produktivita práce**. Ta samozřejmě roste i díky technickému pokroku, ovšem ten je ve velké míře podporován rovněž dělbou práce.

V důsledku prohlubující se dělby práce roste závislost jedince na práci stále většího počtu lidí. Zatímco v **industriální společnosti** se jednalo převážně o *regionální rozměr*, v **postindustriální společnosti** se tento trend neutlumuje, ale spíše dále akceleruje a má již převážně **globální rozměr**.

DĚLBA PRÁCE

PRODUKTIVITA

Směna, která se děje téměř výlučně prostřednictvím trhu, je klíčovým faktorem fungování industriální i postindustriální společnosti. Je zdrojem efektivity, zároveň však může mít její selhání fatální důsledky

Technická stránka: *Blackout, plynovody, ropovody* též politická stránka, voda (řeka Nil, zavlažování)

Ekonomická stránka: nezaměstnanost

2. Dělbba práce na základě specializace

ČLOVĚK JAKO

SPECIALIZOVANÝ VÝROBCE

UNIVERZÁLNÍ SPOTŘEBITEL

Specializovaní zaměstnanci	<i>KVANTITATIVNÍ DŮSLEDKY</i>
Specializovaná technika	
Specializované know how	
Specializované organizace	<i>KVALITATIVNÍ DŮSLEDKY</i>

Vyjednávací síla mezi výrobcem, resp. poskytovatelem služby a spotřebitelem

Síla výrobce: odbornost, organizovanost

Síla spotřebitele: převis nabídky

Díky vysoké produktivitě výrobce se většinou realizuje víc produktů, než je poptáváno.

Pozor! Výše uvedené platí pro B2C. Pro B2B je tomu poněkud jinak. V čem jsou rozdíly?

Vytváření rozsáhlých sítí

3. Synchronizace

VÝROBA NA LINKÁCH

LOGISTICKÉ SYSTÉMY (JUST IN TIME)

Synchronizace nejen ve výrobě, ale v celé společnosti (při výuce ve školách, v dopravě, při kulturních aktivitách, rekreaci apod.)

Tam kde je synchronizace užitečná, tak se dále rozvíjí (např. v dopravě na globální úrovni).

Transfer informací, zboží, kapitálu a pracovníků v globálním rozměru.

4. Standardizace

Produkty řemeslné výroby = **unikáty**

Renesance řemesel – touha po unikátech

Průmyslová výroba

- vybavená vysoce výkonnými specializovanými stroji a zařízeními,
- **standardně** řešenými a **standardně** uspořádanými do vyšších celků, zejména výrobních linek,
- produkuje podle **standardních** postupů
- obrovské množství **standardních** výrobků.

Velká francouzská revoluce 1789 - 99

Jednotný metrický systém

Metrický systém – Francie 1795. V roce 1875 podepsali v Paříži zástupci 18 států tzv. metrickou konvenci. V roce 1960 byla zavedena mezinárodní soustava jednotek SI.

Opravitelnost strojů a zařízení, propojitelnost jednotlivých částí do složitých systémů

Standardizace ve všech oblastech lidského života

V postindustriální společnosti: Individualizace

Další vývoj? Tam, kde je standardizace užitečná, tak ano: Standardy výroby, standardy kvality atd., a to ve velkém rozměru (EU, svět).

Avšak individualizace pro zákazníky (B2C, B2B). Vysoká přidaná hodnota resp. zisková marže se dosahuje nikoli ze standardizovaných, ale individualizovaných produktů.

Propojení výhod standardizace a individualizace. Stavebnicovost, zvyšování kooperace, sítě.

5. Koncentrace

Zdroje energie a surovin

- **preindustriální společnost - široce rozptýlené** Malá hustota, izolovanost
- **industriální společnost – vysoce koncentrované (fosilní paliva, železná ruda apod.)**

Důvody pro koncentraci výroby:

- koncentrace přírodních zdrojů
- dělba práce a specializace

Města dle počtu obyvatel			
1.	TOKYO	Japonsko	33,8 mil.
2.	SOUL	J. Korea	23,8 mil.
3.	MEXICO CITY	Mexiko	22,8 mil.
4.	BOMBAY	Indie	22,8 mil.
5.	DILÍ	Indie	22,2 mil.
6.	NEW YORK	USA	21,9 mil.
24.	LONDÝN	UK	12,3 mil.
27.	PAŘÍŽ	Francie	10,0 mil.
425.	PRAHA	ČR	1,3 mil.

KONCENTRACE VÝROBY

továrny

KONCENTRACE INFRASTRUKTURY

města

KONCENTRACE KAPITÁLU

Kapitálové společnosti

Podíl světové populace žijící v sídlech s více než 5 000 obyvateli

- rok 1800 3 %

- rok 2010 50 %

6. Maximalizace

Industriální společnost:

zvyšování produktivity práce a celkové efektivity

Idea pokroku:

pokrok = růst = maximalizace výroby a spotřeby hmotných statků

Princip harmonie či rovnováhy, typický pro kultury preindustriální éry byl zapomenut.

Dynamika růstu vedoucí k maximalizaci se stala základním kritériem úspěšnosti ekonomiky i politiky.

Index lidského rozvoje (HDI)

Dle OSN z 169 zemí:

1. Norsko

28. Česká republika

HDP/obyvatele (180 zemí) WB tis. dol.		
1.	Lucembursko	89,0
2.	Katar	88,3
-	Macao	77,1
3.	Singapur	60,6
4.	Norsko	60,4
5.	Kuvajt	54,2
6.	Brunej	51,8
7.	Švýcarsko	51,2
-	Hongkong	50,6
8.	Spojené státy americké	48,1
9.	Spojené arabské emiráty	47,9
10.	Nizozemsko	42,7
11.	Rakousko	42,2
35.	Česká republika	26,2

7. Centralizace

Řídící struktury podniků - důsledně hierarchické (*nadřízenost, podřízenost, disciplína*). Moc centralizovaná na vrcholu řídicí pyramidy.

Centralizace moci na úrovni státu.

Rozvoj výroby a obchodu vyžadoval garance stability a jednotnosti podmínek v rámci velkých celků.

Vývoj v Evropě, v USA

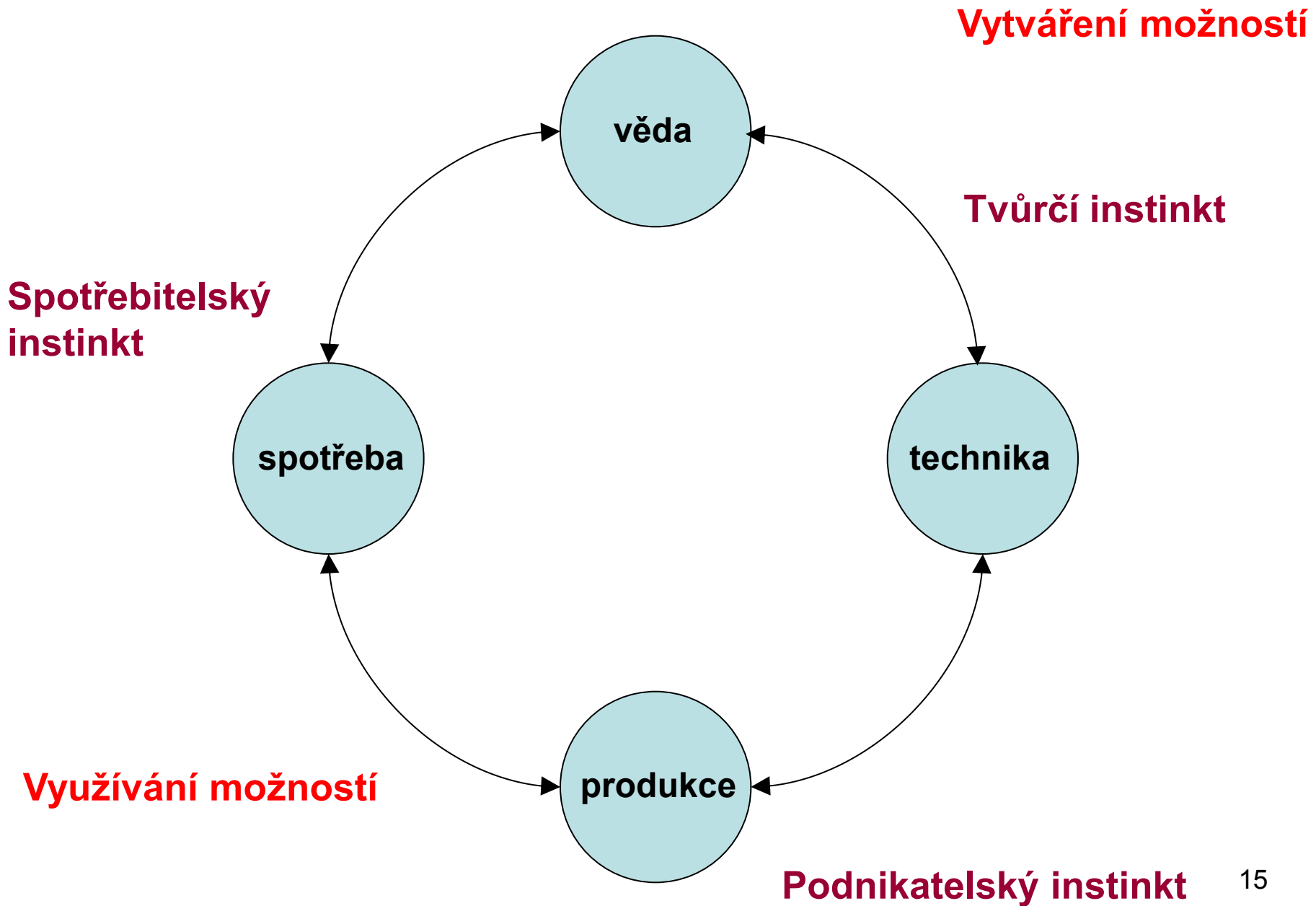
V industriální společnosti převážně centralizace, posilování moci státu

V postindustriální společnosti oslabování moci státu

- Decentralizace, přenesení moci do regionů, k občanům
  - Integrace
    - seskupení regionálního charakteru EU, ASEAN, NAFTA
    - mezinárodní organizace OSN, WB, MMF
    - mezinárodní nevládní organizace
    - nadnárodní společnosti (MNC)
- aj.

3. REFLEXE VÝVOJOVÝCH TRENDŮ V PODNIKOVÉ SFÉŘE

- Postindustriální společnost = společnost informační?
= společnost znalostní?
- Tradiční ekonomika? Nová ekonomika?
- KONZUMNÍ PARADIGMA? Člověk jako konzument.
- HUMANISTICKÉ PARADIGMA? Člověk jako komplexní bytost.
- EKOLOGICKÉ PARADIGMA? Člověk jako součást ekosystému Země.

- Aktivní využívání volného času:
- turismus
  - péče o zdraví
  - sport
  - kultura
  - hobby aj.

Spotřeba

Změny ve struktuře potřeb a způsobu jejich uspokojování

✓ **Nasycenost trhů, hledání (vytváření) modrých oceánů – medikalizace spotřeby, průmysl zážitků aj.**

✓ **Kvalita** Zkracování morální a fyzické životnosti výrobků – reverzní logistika – kvalita – provozuschopnost – ztráty z nekvality – opravy.

✓ **Neustálá změna – inovace** Perioda inovací produktů, zejména spotřební povahy, se neustále zkracuje.

✓ **Individualizace produktů** Původně standardizované produkty hromadné výroby individualizovat bez zvyšování nákladů: osobní automobily, nábytek, bankovní produkty, zájezdy a j.

✓ **Dematerializace spotřeby** Spotřeba nepochybně stále roste a růst bude. Ovšem podíl užitku ze zážitků roste rychleji než podíl užitku z materiální spotřeby.

✓ **Od produkce výrobků ke službám, k tvorbě zážitků, ke spoluvytváření životního stylu** Podniky již nenabízejí výrobky, ale životní styl, životní filozofii. Tak to hlásá reklama.

✓ **Intenzifikace využití zákaznickova času** Zkracování doby pro výběr, objednání a nákup produktu. Internet.

✓ **Uvědomělý konzumerismus** Produkty jdou za zákazníky: Letiště, velká nádraží, čerpací stanice apod.
Spolu s produktem si kupují i „etiku“. Tím, že kupují určitý výrobek či službu, přispívám k dobru.

Objem spotřeby = čas ke spotřebě x intenzita spotřeby
Vztah mezi spotřebou a užitkem. Teorie mezního užitku.

Produkce

Změny ve vztahu pracovník – stroj

Průmysl 4.0 – čtvrtá průmyslová revoluce

✓ Druhý věk strojů – stroje nahrazující duševní práci

Požadavky na pracovníky

Rutinní méně kvalifikovanou práci manuální i duševní budou vykonávat stroje.

✓ Vysoká kvalifikace, kreativita

Lidská práce se bude přesouvat do tvůrčí přípravy a realizace inovací.

✓ Inovativnost, schopnost neustále se učit

✓ Umění jednat s lidmi

Jednání se spolupracovníky, práce v týmech. Jednání s obchodními partnery. Služby: Jednání se zákazníky, klienty, pacienty aj.

Komunikace prostřednictvím internetu: individualizace i odosobnění.

✓ Loajalita

Tvůrčí práci je obtížné jednoduše kontrolovat. Proto je třeba rozvíjet loajalitu.

Požadavky pracovníků na podnik

✓ Zdravé a kulturní pracovní prostředí

✓ Relativně volná pracovní doba

V řadě povolání se stírá hranice mezi pracovní a mimopracovní dobou.

✓ Participativní, resp. liberální styl vedení

Kvalifikovanou tvůrčí práci nelze řídit autoritativně.

- Postindustriální společnost = společnost informační?
= společnost znalostní?

• Tradiční ekonomika?

Nová ekonomika?

• KONZUMNÍ PARADIGMA?

• HUMANISTICKÉ PARADIGMA?

• EKOLOGICKÉ PARADIGMA?

Veletrh v Hannoveru 2013

Průmysl 4.0 – čtvrtá průmyslová revoluce

- ✓ automatizace, robotizace,
- ✓ internet věcí, internet služeb,
- ✓ ekonomické a sociální dopady

Vzhledem k tomu, že si strategie adaptace na čtvrtou průmyslovou revoluci bere za vzor Německo, mělo by Česko opustit svou dlouhodobou mantru udržování nízké ceny práce jako prostředku k lákání zahraničních investic a přeorientovat se na vytváření pracovních míst s vyšší přidanou hodnotou.

Národní iniciativa průmysl 4.0

<http://kzps.cz/wp-content/uploads/2016/02/kzps-cr.pdf>¹⁸

Doporučená literatura:

- BRYNJOLFSON, Erik, McAfee, Andrew. ***Druhý věk strojů***. Brno : Jan Melvil Publishing, 2015. ISBN 978-80-87270-71-4.
- HUNTINGTON, Samuel. P. ***Střet civilizací***. Praha : Rybka Publishers, 2001. ISBN 80-86182-49-5.
- CHAN KIM, W., MAUBORGNE, Renée. ***Strategie modrého oceánu***. Praha : Management Press, 2009. ISBN 978-80-7261-128-7.
- LIPOVETSKY, G. ***Paradoxní štěstí***. Praha : Prostor, 2007. ISBN 80-7260-184-4.
- LIPOVETSKY, Gilles. ***Soumrak povinnosti***. Praha : Prostor, 1999. ISBN 80-7260-008-7.
- REICH, Robert, B. ***Dílo národů***. Praha : Prostor, 1995. ISBN 80-85190-34-6.
- RIDLEY, Matt. ***Racionální optimista***. Praha : Argo, 2013. ISBN 978-80-257-0931-3.
- RIFKIN, Jeremy. ***The Zero Marginal Cost Society***. New York : St. Martins Press, 2014. ISBN 978-1-137-27846-3.
- SARRAZIN, Thilo. ***Teror ctnosti***. Praha : Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2468-8.
- TOFFLER, Alvin. ***Šok z budoucnosti***. Praha : Práce, 1992. ISBN 80-208-0160-X.
- TOFFLER, Alvin. ***The Third Wave***. New York : Bantam Books, Inc. 1980. ISBN 0-553-14431-6.
- TOFFLER, Alvin., TOFFLEROVÁ, Heidi. ***Nová civilizace***. Praha : Dokořán 2001. ISBN 80-86569-00-4.
- WRIGHT, Robert. ***Víc než nic***. Praha : Nakladatelství lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-433-5.